

**СИЛАБУС**  
Навчальної дисципліни  
**СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА**  
**СУСПІЛЬСТВА**

Національний університет  
“Чернігівський колегіум”  
імені Т. Г. Шевченка

Навчально- науковий інститут  
історії та соціогуманітарних  
дисциплін  
імені О.Лазаревського

кафедра права, філософії та  
політології

Освітній ступінь  
Галузь знань  
Спеціальність  
Освітньо-професійна програма  
Кількість кредитів  
Рік підготовки  
Мова викладання  
Дні занять

Консультації

Викладач

Контакти

бакалавр  
05 Соціальні та поведінкові науки  
052 Політологія  
Політологія  
3  
2 рік, 3 семестр  
українська  
згідно тимчасового та постійного  
розкладів  
щочетверга 11.00-11.20  
(каб.208, з можливістю  
дистанційної роботи на платформах  
Zoom, Google-meet  
кандидат історичних наук, доцент  
Акименко Ірина Миколаївна  
e-mail: [irina.akimenko77@gmail.com](mailto:irina.akimenko77@gmail.com)  
Viber, Telegram  
050-632-54-19

## Опис дисципліни

“Соціальна структура суспільства” є базовою нормативною дисципліною яка дає розуміння студенту, що представляє собою суспільство, його структура.

Мета викладання дисципліни - сприяти формуванню у студентів науково-соціологічного підходу до розуміння соціальної структури суспільства, соціального механізму регулювання суспільних відносин. Основна мета курсу - формувати сучасні професійні знання у сфері досліджень соціальної структури суспільства, загальних та спеціальних компетентностей та досягнення програмних результатів, визначених стандартом вищої освіти (СВВ) за спеціальністю 052 “Політологія” для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (Наказ МОН України від 20 липня 2020 р. № 911), які стосуються знання предметної сфери політичних наук, опанування категорійно-понятійним апаратом даної навчальної дисципліни.

Зокрема вивчення навчальної дисципліни “Соціальна структура суспільства” сприятиме формуванню таких загальних та спеціальних компетентностей як:

| <b>Шифр згідно СВВ</b> | <b>Компетентності</b>   |
|------------------------|---|
|                        | <b>загальні</b>   |
| ЗК 01                  | Знання предметної області та розуміння професійної діяльності   |
| ЗК 02                  | Здатність до оригінального, критичного мислення, аналізу і синтезу  |
| ЗК 04                  | Здатність до неперервного навчання, опанування знань та способів мислення у високим ступені автономії   |
| ЗК 05                  | Здатність до генерування нових науково-теоретичних, практико-спрямованих ідей та критичного мислення в галузі освіти  |
| ЗК 06                  | Здатність ефективно використовувати усно/письмово державну мову в усіх сферах суспільного життя, іноземну мову для професійного спілкування   |
| ЗК 07                  | Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та розвитку суспільства |
|                        | <b>спеціальні</b>   |
| СК 01                  | Здатність використовувати категорійно- понятійний та аналітично-дослідницький апарат політичних та соціальних наук  |
| СК 02                  | Здатність застосовувати політичне мислення для розв’язування теоретичних та практичних проблем у політичній сфері   |

|       |   |
|-------|---|
| СК 03 | Здатність описувати, пояснювати й оцінювати соціальні процеси й явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах. |
| СК 04 | Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії та політичній методології у фаховій діяльності.            |
| СК 09 | Здатність презентувати результати теоретичних й прикладних досліджень для фахівців та не фахівців.  |

Опанування курсом дисципліни “Соціальна структура суспільства” має зробити наступний внесок у досягнення загальних програмних результатів навчання за спеціальність “Політологія”.

| <b>Шифр</b> | <b>Програмні результати</b>  | <b>Результати вивчення дисципліни</b>  |
|-------------|--|--|
| РН 01       | Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності                                      | Знати зміст основних підходів до розуміння сутності суспільства, його структури  |
| РН 02       | Вміння спілкуватися державною та однією з іноземних мов усно і письмово у професійній діяльності                 | Вміти чітко формувати та висловлювати власну думку, використовувати терміни українською мовою, використовувати знання іноземних мов для аналізу іншомовного масиву професійних текстів           |
| РН 04       | Мати навички професійної діяльності  | Мати навички використовувати знання соціологічного напрямку у дискусійному форматі, беручи участь у професійному обговоренні винесених тем на наукових конференціях, семінарах та круглих столах |
| РН 06       | Знати свої права та обов’язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у професійній діяльності | Знати основні підходи та динаміку змін щодо ставлення та розуміння сутності демократії прав та свобод людини   |
| РН 08       | Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат соціологічної та         | Знати основні категорії та поняття соціології і політології. Володіти навичками його використання у процесі навчання та комунікації  |

|       |  |   |
|-------|--|---|
|       | політичної наук  |   |
| РН 11 | Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної та соціологічної наук  | Знати базовий інструментарій а також методологічні підходи які використовуються для вивчення теоретичної та практичної проблем у політичних сферах суспільного життя, отримати первинні навички його залучення для пошуку шляхів вирішення практичних завдань |
| РН 14 | Застосовувати теорії і методи прикладної політології та соціології   | Мати уявлення про основні прикладні аспекти політології та соціології   |
| РН 15 | Конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати соціологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарій         | Вміти скласти план формулювати усні виступи, оформляти письмові робот, тези, есе, реферати у відповідності до методичних рекомендацій та вимог ДСТУ   |
| РН 16 | Презентувати результати теоретичних та прикладних досліджень фахових та широких аудиторій, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань | Вміти використовувати політологічну та соціологічну термінології, мати навички грамотного артикулювання своїх думок.  |

### Зміст дисципліни

Програма навчальної дисципліни складається з 2 змістовних модулів:

1. Соціальна структура суспільства та її елементи.
2. Соціальна стратифікація і соціальна мобільність.

Структурна кожного змістовного модуля складається з 3 блоків-лекційного блоку, блоку самостійної роботи та блоку семінарських занять. Ці блоки націлені на забезпечення опанування тематикою дисципліни не тільки як результату пасивної роботи на прийом під час прослуховування лекцій та прочитання рекомендованої літератури у процесі самостійної робот, але й активної творчої діяльності на віддачу яка полягає у критичному

осмисленні матеріалу лекції, навчальних посібників, наукових і публіцистичних статей, кваліфікованій участі у дискусіях під час семінарів, підготовці змістовного глибокого та методично правильного оформленого авторського есе по тематиці кожного модуля, виконання контрольного тексту та відповіді на заліки. Залік це є формою підсумкового контролю успішності навчання.

| №   | Назва теми   | лекції | практичні заняття | самостійна робота |
|-----|--|--------|-------------------|-------------------|
|     | <b>Модуль 1. Соціальна структура та її елементи.</b>                             |        |                   |                   |
| 1.  | Структура суспільства як соціальне поняття                                       | 2      | -                 | 4                 |
| 2.  | Особистість, соціальна група, соціальна спільнота у структурі суспільства        | 2      | 2                 | 6                 |
| 3.  | Соціальні інститути як елементи соціальної структури суспільства                 | 2      | 2                 | 6                 |
| 4.  | Соціальні організації як складові соціальної структури суспільства               | 2      | -                 | 8                 |
|     | <b>Модуль 2. Соціальна стратифікація і соціальна мобільність</b>                 |        |                   |                   |
| 5.  | Соціальна диференціація і стратифікація  | 2      | 2                 | 4                 |
| 6.  | Проблема соціальної нерівності. Основні теоретичні підходи до стратифікації      | 2      | 2                 | 6                 |
| 7.  | Класові система сучасних суспільств  | 2      | 2                 | 4                 |
| 8.  | Виміри соціальної диференціації і нерівності                                     | 2      | -                 | 9                 |
| 9.  | Соціальна мобільність: поняття і напрями досліджень                              | 2      | -                 | 6                 |
| 10. | Соціологічні методи досліджень соціальної стратифікації і соціальної мобільності | 2      | -                 | 9                 |
|     | Разом за курс - 90 год   | 20     | 10                | 60                |

## Тематика дисципліни

### Модуль I. Соціальна структура суспільства та її елементи

#### **Тема 1. Структура суспільства як соціологічне поняття.**

Соціальна структура як соціальне поняття: основні підходи. Системи уявлення про суспільство як сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів. Сутність основних теоретичних концепцій соціальної структури суспільства. Поняття соціального простору. Основні елементи соціальної структури суспільства: соціальні групи, соціальні організації, соціальні інститути, особистість.

#### **Тема 2. Особистість, соціальна група, соціальна спільнота у структурі суспільства.**

Поняття соціального статусу особистості. Види соціальної спільноти, принципи і етапи їх формування. Види соціальних спільнот. Соціальні контакти і соціальні взаємодії.

Типи соціальних спільнот: соціальне коло і соціальна група. Чинники і механізми формування соціальних груп. Первинні і вторинні, формальні і неформальні, малі й великі соціальні групи. Цільові групи. Референтні групи. Соціальні групи і категорії населення. Групова соціальна дистанція.

#### **Тема 3. Соціальні інститути як елементи соціальної структури суспільства.**

Поняття "соціальних систем". Соціальні підходи до визначення соціальних інститутів. Основні соціальні інститути суспільства. Структура та механізми функціонування соціальних інститутів.

Інституціоналізм як процес. Соціальні інститути в системі соціальних зв'язків. Формальні і неформальні соціальні зв'язки. Основні умови успішного функціонування соціальних інститутів. Розвиток суспільства як розвиток соціальних інститутів. Трансформація соціальних інститутів в українському суспільстві.

#### **Тема 4. Соціальні організації як складові соціальної структури суспільства.**

Зміст поняття "соціальна організація". Організація як система. Механізм утворення соціальних організацій. Функції соціальної організації. Формальні і неформальні організації.

Типологія організацій. Основні соціальні підходи. Теорія бюрократії М. Вебера.

Особливості функціонування соціальних організацій. Життєвий цикл організації. Управління організації. Комунікації в організації. Організація та її зовнішнє середовище. Місце та роль соціальних організацій в сучасному суспільстві.

### **Модуль II. Соціальна стратифікація і соціальна мобільність.**

## **Тема 5. Соціальна диференціація і стратифікація.**

Соціальна диференціація і соціальна стратифікація. Основні поняття стратифікаційного аналізу. Відкриті та закриті системи стратифікації. Фактори та механізми стратифікаційного розподілу. Типи стратифікаційних систем (фізично-генетична, рабовласницька. Кастова, станова, етакратична, соціально-професійна, класова, культурно- символічна, культурно- нормативна) та їх комбінації.

## **Тема 6. Проблема соціальної нерівності. Основні теоретичні підходи до стратифікації.**

Соціальна нерівність: сутність, прояви. Проблема соціальної нерівності і соціальної справедливості в суспільній думці. Основні теоретичні моделі стратифікації. Концепції стратифікації К. Маркса, М. Вебера. П. Сорокін про соціальну стратифікацію. Поняття соціального простору. Форми соціальної стратифікації: економічна, політична, професійна. Функціоналістський підхід до соціальної стратифікації (Т. Парсон, К. Девіс, В. Мур, Л. Корнер, Б. Барбер)

## **Тема 7. Класова система сучасних суспільств.**

Сутність поняття “клас”. Основні характеристики соціальних класів. Сучасні теорії соціальних класів: концепції Е. Райта, П. Бурдьє. Середній клас у соціальній структурі суспільства. Образ середнього класу у західній політології. Основні канали й джерела формування середнього класу в Україні.

## **Тема 8. Виміри соціальної диференціації і нерівності.**

Етнічна і расова диференціація і стратифікація. Сутність і структури міжетнічних відносин. Соціальний простір громадянства. Основні елементи і структура громадянства. Соціальна стратифікація і перспективи громадянського суспільства в Україні.

Тендерна нерівність. Гендерні ролі і культура. Гендерні ролі в Україні і західних країнах.

Соціально - поселенська структура суспільства. Міська та сільська спільноти як об’єкти соціологічного аналізу. Соціально- просторова стратифікація міста. Соціально - територіальна ієрархія в українському суспільстві.

## **Тема 9. Соціальна мобільність : поняття і напрями дослідження.**

Сутність, типи і форми соціальної мобільності. Концепція соціальної мобільності П. Сорокіна. Канали соціальної мобільності, закономірності її перебігу у різні періоди розвитку суспільства. Міграція. Механізми мобільної поведінки у сучасному суспільстві. Тенденції соціальної мобільності і соціальна диференціація населення. В сучасному українському суспільстві. Демографічна ситуація в Україні. Соціо професійна мобільність. Глобалізація і мобільність.

## **Тема 10. Соціологічні методи дослідження соціальної стратифікації і соціальної мобільності.**

Роль теорії соціальної стратифікації в емпіричних дослідженнях соціальних процесів і прогнозуванні їх розвитку. Кількісна і якісна методологія. Методи вивчення соціального статусу.

Теоретичні передумови дослідження мобільності. Сучасна концепція емпіричного дослідження мобільності. Проблеми емпіричного виміру соціальної мобільності в критерії, одиниці виміру шкали. Роль соціологічної інформації в управлінні соціальною мобільністю.

### **Рекомендована література**

1. Гіденс Е. Соціологія.- К., 2009
2. Городянченко В. Соціологічний практикум// Навчально- методичний посібник.-К., 2009
3. Зміни соціально - класової структури суспільства в умовах його трансформації.- Харків, 2007
4. Ментон Р. Статус та роль.- К., 2019
5. Мортон Р. Соціальна теорія та соціальна структура.- К., 2016
6. Петров Р. Соціологічні технології. – Дніпро, 2018
7. Рутницька І. Етнічна спільнота України: тенденція соціальних змін.- К., 2008.
8. Соціологія / За ред. Макеєва Є. – К., 2016
9. Соціологія / За ред. В. Андрущенко.- Київ- Харків, 2008.
10. Українське суспільство на порозі 3 тисячоліття / За редю М. Шульги.- К., 2009
11. Чепурно Г. Ринок праці в Україні: проблеми зайнятості в період становлення ринкової економіки.- К., 2014
12. Юрій М. Соціологія .- К., 2016
13. Якуба О. Соціологія .- Харків, 2016

### **Політики дисципліни та оцінювання**

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки, усно або письмово, аргументуючи їх знаннями провідних засад освітнього менеджменту, економіки, права, політології, соціології;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії і активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацювати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:



- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття; допускається тільки з поважних причин;
  - брати активну участь у роботі під час аудиторних та он-лайн-занять
- дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки а права інших студентів та викладачів;

### **Політика щодо деделайнів та перескладання**

Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацювати впродовж 2 тижнів після завершення дії поважної причини і при наявності документа- підстави ( довідки, розпорядження про індивідуальний графік відвідування тощо)

### **Політика щодо академічної доброчесності**

Студенти керуються нормами “ Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті “Чернігівський колегіум” ( Наказ ректора № 383 від 27.12 2020 (<https://drive.google.com/file/d/1Yoj2QK3xWO3evO8Tkq1o3ZRVAAbBL-VH/view>)

У процесі навчання ( при підготовці творчих есе і відповідей на семінарах та іспиті) забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

### **Політика щодо викладання**

Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги за до соціокультурного плюралізму.

- Бали за основні види робіт нараховуються наступним чином
- за роботу на лекційних заняттях по кожній темі - 2 бали ( 1 бал за годину)
  - за роботу на семінарських заняттях по кожній темі - до 5 балів ( до 3 балів - за відповідь і до теми 2 балів - за доповнення)
  - за творче авторське есе по тематиці кожного зі змістовних модулів - до 12 балів
  - за контрольний тест - до 25 балів ( по 1 балу за кожну вірну відповідь)
  - за усні відповідь на іспиті- до 30 балів ( до 10 балів - за кожне питання)

### **Шкала оцінювання**

| <b>Сума балів за всі види нав. діяльності</b> | <b>Оцінка за шкалою ECTS</b> | <b>Оцінка за національною шкалою для іспита</b>                      |
|---|------------------------------|--|
| 90 -100                                       | A                            | відмінно   |
| 83-89   | B                            | добре  |
| 75-82   | C                            | добре  |
| 68-74   | D                            | задовільно   |
| 60-67   | E                            | задовільно   |
| 35-59   | FX                           | незадовільно з можливістю повторного складання                       |
| 0-34  | F                            | незадовільно з обов'язковим повторним повторним вивченням дисципліни |
|   |                              |  |





